

Drie vragen aan Frits Goldschmeding

SMO toen en nu

HANS SMIT

Veertig jaar geleden, dan praten we over eind jaren zestig, zijn er de Maagdenhuisrellen, de opstanden in Parijs en worden universiteiten en hogescholen bezet omdat studenten meer inspraak in het bestuur eisen. Bij de trouwerij van Beatrix en Claus wordt er een rookbom gegooid en wereldwijd zijn er hevige protesten tegen het militaire optreden van de Amerikanen in Vietnam. Kortom het was een roerige tijd. De maatschappij schudde op haar grondvesten. Was SMO het houvast waarnaar het bedrijfsleven op zoek was?

FRITS GOLDSCHMEDING

Het waren toen inderdaad turbulente tijden. Bij een aantal ondernemers ontstond zorg over de maatschappelijke ordening, in het bijzonder de steun en de ruimte voor wat we nu zouden noemen marktwerking en ondernemerschap. Een aantal ondernemers heeft toen de handen ineen geslagen en in 1968 is de Stichting Maatschappij en Onderneming (SMO) opgericht. Deze in SMO verenigde ondernemers wilden bijdragen aan de voorziene discussies over de rol die de onderneming in de maatschappij hoorde in te nemen door o.m. via

publicaties en seminars inzicht te verschaffen in zoals het zo mooi heet:

- De betekenis van de ondernemingsgewijze voortbrenging voor onze samenleving en de plaats van de onderneming in de samenleving;
- De ontwikkeling van het maatschappelijk leven in verhouding tot de onderneming en het op de onderneming gegrondveste voortbrengingsstelsel

(zie ook de bijdrage van Hans Strikwerda in het onlangs door SMO uitgebrachte boek: "Het Nieuwe Ondernemen").

Vervolgens hield in 1974 de toenmalige minister-president J.M. den Uyl in Nijmegen een lezing voor het Nederlands Christelijk Werkgeversverbond onder de titel *Socialisme en ondernemingsgewijze productie*. Deze lezing leidde tot de nodige ontsteltenis onder ondernemers. Den Uyl voorzag een 'vermaatschappelijking van het productieproces', waarin de besluitvorming over investeringen en wat te produceren zou verschuiven naar de overheid en de tegenstelling tussen werkgevers en werknemers zou worden opgeheven, deels ook door arbeiderszelfbestuur.

Een duidelijke reden voor nog meer ondernemers om zich aan te sluiten bij SMO.

F.J.D. (FRITS) GOLDSCHMEDING

Dr. F.J.D. Goldschmeding werd in 1933 geboren in Amsterdam en studeerde economie aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. In 1960, tijdens zijn studie, richtte hij een uitzendbureau op onder de naam Uitzendbureau Amstelveen. Dit bureau werd het latere Randstad Uitzendbureau.

Frits Goldschmeding was tot mei 1998 president-directeur van Randstad Holding nv, en deed de organisatie groeien tot een van 's werelds grootste uitzendorganisaties. Door de acquisitie van Vedior in 2008 is Randstad de een na grootste HR dienstverlener ter wereld geworden en werken er meer dan 34.000 medewerkers vanuit zo'n 5.200 vestigingen in meer dan 50 landen over de hele wereld. In 2008 realiseerde de Randstad Groep een omzet van ruim 14 miljard Euro.

Frits Goldschmeding was jarenlang bestuurslid van de Algemene Bond van Uitzendondernemingen en werd in 1982 benoemd tot erevoorzitter. In 1985 werd hem een koninklijke onderscheiding verleend, Officier in de Orde van Oranje Nassau; bij het 35-jarig bestaan van de Randstad Groep werd hij daarnaast benoemd tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw.

Tijdens de aandeelhoudersvergadering in 1999 trad Frits Goldschmeding toe tot de Raad van Commissarissen van de Randstad Groep. In datzelfde jaar werd hij vanwege zijn bijdrage aan de sociaal-economische ontwikkelingen in België benoemd tot Commandeur in de Orde van Leopold II. In 1994 ontving hij een eredoctoraat van de Universiteit van Rochester als erkenning voor de bijdrage die hij met Randstad heeft geleverd

aan de Nederlandse economie en maatschappij. Daarnaast ontving hij in 2006 een eredoctoraat van de Nyenrode Business Universiteit. Van 2007 tot 2009 bekleedde hij als hoogleraar de Dr. J. Postma Leerstoel voor Ondernemerschap aan de Nyenrode Business Universiteit.

Naast zijn commissariaat bij Randstad bekleedt Frits Goldschmeding diverse bestuurs- en adviesfuncties. Sinds de jaren 70 is hij bestuurslid van SMO.

HANS SMIT

We leven nu in een andere tijd. Arbeiderszelfbestuur is niet langer aan de orde. Thema's die nu actueel zijn: economische situatie, Angelsaksisch versus Rijnland governance model, vergrijzing en consequenties voor maatschappij en bedrijfsleven. Zijn dit onderwerpen die het bedrijfsleven zullen motiveren om opnieuw de handen ineen te slaan?

FRITS GOLDSCHMEDING

Vroeger waren het inderdaad turbulente tijden, maar nu zitten we in een institutionele crisis, wat veel ernstiger is voor de stabiliteit van de samenleving en het herstel van de economie. Eén van de oorzaken van deze crisis is dat het economisch proces niet meer ingebed is binnen het systeem van maatschappelijke normen en waarden. Dat moet hersteld worden, maar overheden zijn daartoe niet in staat, bedrijven zullen dat zelf moeten doen.

Vroeger zag men op tegen experts, men vertrouwde ze. Er was een breed gedragen respect voor gezagdragers en bestuurders. Dat vertrouwen is er niet meer. Academics, experts, deskundigen worden nu als bron van risico's gezien, in plaats van zoals indertijd degenen die onzekerheden kunnen oplossen en risico's kunnen wegnemen. Bestuurders worden wantrouwend bekeken en eigenlijk op voorhand niet geloofd. De financiële perikelen die leidden tot de kredietcrisis hebben daar sterk aan bijgedragen. Het bestuurdersmodel staat daarom nu uitgebreid ter discussie. Het sturen van een onderneming puur op aandeelhouderswaarde blijkt niet alleen destabiliserend te kunnen werken, maar bovendien blijkt dat aandeelhouderswaarde niet langer de economische waarde van de onderneming representeert.

Om de maatschappelijke problemen op te lossen moet er een veel nauwere samenwerking zijn tussen bedrijfsleven en de samenleving. Te meer daar de machtsverhouding tussen het publiek en ondernemingen verschuift ten gunste van de eerste. Ondernemingen zullen daar iets mee moeten doen.

HANS SMIT

Veertig jaar geleden was de tijd van de koude oorlog, er was een muur die dwars door Duitsland liep, China was een slapende reus, de Sovjet-Unie dreigde als eerste op de maan te komen, internet bestond nog niet en je werkte je hele leven bij dezelfde baas.

Er is in die veertig jaar veel veranderd. In plaats van provo's heb je nu ZZP'ers, Rusland is vervangen door China en er zijn nu mobiele telefoons die meer rekenkracht hebben dan de computers waar destijds de universiteiten over beschikten.

Veertig jaar terug hadden we een groot aantal toonaangevende bedrijven zoals AKU, Philips, Unilever, Shell, Fokker, Stork, Akzo, KLM, ABN en AMRO met hun hoofdkantoren, klanten en aandeelhouders in Nederland. Wat vroeger goed was voor het bedrijf was ook automatisch goed voor de Nederlandse samenleving. Dat is nu minder vanzelfsprekend. Veel Nederlandse bedrijven zijn ten gevolge van de mondialisering verdwenen of (voor een deel) in buitenlandse handen over gegaan.

Wat is nu de maatschappij? Praten we dan over Nederland, Europa, de wereld?

FRITS GOLDSCHMEDING

Nederland was altijd al een open economie met als voorbeeld de Randstad als onderdeel van het systeem van *global cities*, waartussen een intense

DR. IR. J.G. SMIT

Na werkzaam geweest te zijn bij een Research Instituut in Berlijn en een Ingenieursbureau in Deventer, heeft de heer Smit als Vice President een groot aantal jaren in diverse functies bij ABN AMRO Bank gewerkt. Daarnaast heeft hij diverse commissariaten gehad. Op dit moment is hij lid van de RvC van Arcadis Nederland BV.

In 2005 heeft hij aan de Erasmus Universiteit het Programma voor Commissarissen en Toezichthouders opgezet. Sinds 2007 is hij directeur van de Stichting Maatschappij en Onderneming.

uitwisseling is van mensen, ideeën (design), goederen, informatie en kapitaal. Mensen trekken naar Amsterdam als decor voor de door hen gezochte levensstijl, om van daaruit werk in Amsterdam te zoeken en in Amsterdam te kunnen leven, anderen zoeken Nederland op vanwege de designomgeving, de game-industry, etc. Nederland kende altijd veel investeringen in het buitenland en via het dividend vloeyde een deel van de totale wereldwelvaart weer terug naar Nederland. Omdat er een verschuiving is van beloning van kapitaal in de vorm van dividend naar beloning van ingebrachte kennis in de vorm van bonussen, wordt het veel belangrijker voor Nederland als regio in de wereld om via inkomens van personen een fair deel van de welvaart in de wereld aan Nederland toe te kennen. Wat in Nederland niet wordt begrepen, in tegenstelling tot in landen als Frankrijk, India, China, Rusland, de VS en het VK, dat er sprake moet zijn van een *new deal* tussen overheid en bedrijfsleven in de mondiale economie zoals die zich ontvouwt. In Nederland wordt geliberaliseerde marktwerking als doel op zich gezien, in de hiervoor genoemde landen is marktwerking één van de alternatieve instrumenten om de welvaart van een land te verhogen. Zijn andere instrumenten daartoe effectiever, dan worden die ingezet.

Binnen Europa is Nederland, omdat we, als klein land lange tijd winst hadden van Europa, in slaap gesust. Nederland moet zich veel actiever opstellen om zijn deel van de winst van de Europese integratie te pakken te krijgen. Belangrijke onderwerpen die nu op de agenda komen zijn: de nieuwe golf van concentratie in Europese financiële instellingen, waarbij de Spanjaarden en de Duitsers betere papieren hebben dan Nederland, de contractie in de energiemarkt, waarin de Duitsers en de Fransen een bewustere overheids-bedrijfslevenstrategie volgen dan Nederland; drinkwatervoorziening, waarbij de Fransen loeren op, en hun eerste foothold al hebben in, de Nederlandse markt. Nederland heeft z'n positie op de markt van genetisch materiaal voor voedingsgewassen uit handen laten nemen, etc. We moeten inderdaad geen industriepolitiek meer voeren, maar wel een economische politiek, gebaseerd op wat Nederland sterk maakt.

Dat bedrijven zich dan verenigen in een platform dat SMO heet en intensief van haar diensten gebruik maken, is een logische keuze. ■